

УДК 631.1:574:332.33

*Коренюк Л.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені В. Лазаряна*

ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПОЛЯ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

Постановка проблеми. Події, що відбуваються останнім часом, в національній економіці не завжди характеризуються зростанням темпів виробництва і конкурентоспроможності продукції. Вступ країни в СОТ вимагає від вітчизняних товаровиробників підвищення конкурентоздатності власне підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. За рахунок технологічної відсталості та деяких інших вагомих чинників низка підприємств не у змозі витримати конкурентний тиск зі сторони

інсайдерів ринку. Відповідно, банкрутство підприємств в Україні, на жаль, стає досить поширеним явищем. Нестабільність економічного і політичного середовища в країні, недосконалість правового та податкового чинного законодавства призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, які прямують до банкрутства, що призводить у більшості випадків до ліквідації таких підприємств. Значимість проблеми банкрутства підприємств набуває особливої актуальності в умовах фінансової нестабільності галузей національної економіки.

Загалом банкрутство є регулятором ринкової економіки, основне призначення якого полягає у «відсіюванні» неефективних, неплатоспроможних та збиткових суб'єктів підприємницької діяльності. Як показує світовий досвід, одним з ефективних методів запобігання та уникнення банкрутства є формування сприятливого інноваційного поля для запровадження внутрішніх та закордонних інновацій, що, відповідно, обумовило актуальність розробки авторської статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] визначає банкрутство як неспроможність юридичної особи суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити в установленій для цього строк пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги та виконати зобов'язання перед бюджетом. Дослідженнями проблем запобігання банкрутства підприємств займалися такі вчені, як Онисько С.М. [5], Протопопова Н.А. [6], Степанов О. [8] та низка інших вітчизняних та закордонних вчених.

Основні положення щодо інноваційної діяльності та формування сприятливого інноваційного поля відображені в Законі України про інноваційну діяльність [2]. Значний вклад в проблему формування сприятливого інноваційного поля здійснили Баранова І.В. [3], Матковський С.О. [4], Реутов А.Ю. [7], Черепанова М.В. [3] та деякі інші видатні науковці.

Реалізація принципів та положень ефективного інноваційного управління підприємством дозволяє йому функціонувати, уникаючи кризових ситуацій. Так, Й. Шумпетер вважає, що основу економічного зростання складають нововведення. Відповідно до класифікації Й. Шумпетера, поняття «нововведення» розглядається як: 1) виготовлення нового продукту, ще невідомого споживачам; 2) впровадження нового, тобто невідомого методу (способу) виробництва; 3) освоєння нового ринку збуту; 4) отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів.

Постановка завдання. Метою даного дослідження у форматі наукової статті є дослідити та визначити особливості та формування сприятливого інноваційного поля з метою запобігання банкрутства.

Виклад основного матеріалу досліджень. В практиці існують попередні симптоми настання банкрутства підприємства. Найбільш характерні серед них є зменшення обсягів реалізації продукції або послуг, зниження прибутковості, утрата покупців та клієнтів, низький рівень використання виробничого потенціалу, скорочення кількості робочих місць на підприємстві тощо. У подальшому зростають більш явні ознаки банкрутства, зокрема негативні зміни структури балансу підприємства (радикальне зменшення грошових коштів на рахунках; різкий зріст дебіторської та кредиторської заборгованості; зниження обсягів реалізації), застарілий рівень виробничих технологій.

Так, чистий фінансовий результат (прибуток) великих та середніх підприємств до оподаткування за 2011 рік склав 91,0454 млрд грн, за 2012 рік – відповідно 101,8847 млрд грн (за даними Держкомстату України). За перший квартал 2013 року українські підприємства отримали 24,722 млрд гривень, на кінець року дана сума виросла до 38, 29 млрд грн, що в 2,7 раза нижче показника за 2012 рік (101,8847 млрд грн).

Підприємства України, за винятком малих підприємств та бюджетних установ, у січні-вересні 2014 року отримали 168,026 млрд грн збитку, в той час як за аналогічний період минулого року було отримано 24,722 млрд грн прибутку. На кінець 2014 року сума збитку складала 408,17 млрд грн.

В 2014 році підприємства, що отримали збиток від господарської діяльності, відрізняються за видами економічної діяльності та за регіонами країни. Так, найбільше зростання збитків (більш ніж у 5 разів) показали підприємства, що працюють в галузях сільського господарства, професійної і наукової діяльності, охорони здоров'я, операцій з нерухомістю.

Найбільше зростання прибутку - в 4 рази - зафіксоване у фінансовій і страховій діяльності, а також в галузях мистецтва, спорту і відпочинку. Тому можна передбачити, що саме підприємства тих галузей, де отримуються найвищі збитки, мають надалі найвищий ризик банкрутства.

Великі та середні підприємства України за I квартал 2015 року отримали 385,9 млрд грн збитку, що в 2,3 раза більше збитку за аналогічний період минулого року (-168,026 млрд). І, як наслідок, за період з 12 по 18 вересня 2015 року включно Вищий господарський суд України оголосив про порушення справ про банкрутство стосовно 114 українських підприємств.

На нашу думку, до основних причин неплатоспроможності підприємств доцільно віднести інфляційні процеси, нестабільність вітчизняного фінансового ринку та недостатня інноваційна активність підприємств, нестабільна політична та економічна ситуація, зокрема значне підвищення ціни на газ та бензин, збільшення собівартості продукції. Так, індекс інфляції в Україні в 2014 році був найбільшим і становив 124,9 %. Для порівняння, в 2013 році – 100,5 %, а у 2012 – 99,8 %.

В умовах сталого прискорення темпів науково-технічного прогресу, глобалізаційних процесів ринку, посилення конкуренції, яке супроводжується скороченням термінів дії конкурентних переваг і необхідністю розділення ринку на сектори та окремі ніші, інноваційність стає визначальним фактором ефективності виробництва та чи не єдиним засобом виживання. А стратегічне управління нововведеннями при цьому виступають у ролі важливого завдання антикризової політики підприємства, виконання якої багато в чому залежить від якості та своєчасності прийнятих інноваційних рішень. Такі рішення організаційно і економічно сприятимуть забезпеченню досягнення поставленої мети по створенню конкурентоспроможної продукції.

Так, активізація інноваційної діяльності на мікроекономічній рівні досить тісно пов'язана із залученням матеріальних та фінансових ресурсів, основними з яких є інвестиції і витрати часу на наукові, інформаційні і технічні розробки та технологічне освоєння масштабного виробництва нової продукції. На рівень розвитку інноваційної активності фірми впливають чинники, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Чинники, що впливають на розробку нововведень

Чинники, що сприяють розробці нововведень	Чинники, які заважають розробці нововведень
Збереження і розширення виробничої бази	Високі витрати, пов'язані з розробкою і впровадженням нововведень
Імідж корпорації	Велика невпевненість в успіху
Підвищення науково-технічного потенціалу фахівців	Слабка патентоспроможність нововведення
Реалізація потреб і пропозицій споживача	Тривалі терміни між розробкою нововведення і виходом виробу на ринок
Скорочення витрат	Труднощі в збереженні частки на ринку. Відсутність необхідних ресурсів і кваліфікованих кадрів

Джерело: авторська розробка

Інноваційна стратегія найтіснішим чином пов'язана з принципами підприємницького управління, вона вимагає від керівника здібності передбачення, особистої мужності і реалізму, підприємницького підходу уяви, ініціативності і раціональності. Важлива умова управління в складних системах – здатність визначення пріоритетів. Відповідальність за інноваційну стратегію, що визначає конкурентоздатність підприємства має нести керівництво та відповідні спеціалісти підприємства. У зв'язку з цим завдання вищого керівництва полягає в тому, щоб задіяти управлінський потенціал, необхідний для конкретних умов функціонування організації, систематично переглядати свої внутрішні «запаси» управлінських талантів, визначати масштаби і цілі необхідної управлінської підготовки і виділяти відповідні ресурси. У вітчизняній науковій літературі розрізняють два основні типи інноваційної стратегії: адаптивну, коли підприємство використовує нововведення як відповідну реакцію на зміни ринкових умов в цілях збереження своїх позицій на ринку; конкурентну, коли інноваційні нововведення використовуються як відправна точка для досягнення успіху. Адаптивну стратегію характеризує концентрація зусиль на часткових змінах, додатковим поліпшенням існуючих продуктів, ринків технологій, традиційних для даної організації шляхів досягнення успіху. Така стратегія позбавляє організацію можливості створювати і використовувати нові виробничі і ринкові можливості, знаходити нові конкурентні переваги та робить таку стратегію прогнозованою для конкурентів. Конкурентна стратегія, заснована на творчому підході, припускає подвійний зворотний зв'язок шляхом аналізу інноваційного середовища організації, яка складається з чинників інноваційного потенціалу. Виходячи з проведених досліджень, дана стратегія вимагає постійної інноваційності та самовдосконалення організації через оцінку й експериментування в сфері аналізу вирішення проблем.

Отже, враховуючи сказане вище, доцільно зробити висновок про вплив формування сприятливого інноваційного поля на рівень конкурентоздатності та прибутковості підприємств. При цьому імовірність настання банкрутства для таких інноваційних підприємств буде мінімізованою.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз статистичних даних свідчить про збільшення за останні 5 років кількості підприємств щодо яких порушено справу про банкрутство в Україні та які підлягають ліквідації. Основними важливими заходами для швидкого й ефективного механізму протидії банкрутства є розширення державного впливу при вирішенні проблем неплатежів з використанням механізмів банкрутства та створення сприятливого інноваційного поля.

Формування сприятливого інноваційного поля потребує спеціальних організаційно-економічних механізмів, що є характерним для інноваційної діяльності. Особливістю інноваційних технологій є те, що вартість отриманих інноваційних результатів може бути дуже високою і на перших порах нова продукція може потерпіти комерційну невдачу. Але, враховуючи даний ризик при впровадженні інноваційних продуктів, доцільно вказати, що впровадження будь-яких нововведень на виробництві тягне за собою певний економічний і технологічний ризик. Проте на перспективу інновації, як правило,

є прибутковими і сприяють зростанню прибутковості виробництва. Ризик на перших порах є прямо пропорційний отриманому прибутку, а подальша діяльність сприятиме фінансовій стабілізації, зниженню ризиків економічної діяльності і, відповідно, запобіганню уникненню банкрутства.

Позитивним соціальним наслідком формування інноваційного поля території є запобігання та уникнення банкрутства серед підприємств малого і середнього бізнесу, що допомагає вирішувати проблеми зайнятості і соціальної стабільності суспільства та сприяє вирішенню завдань інноваційної політики в рамках протидії банкрутству підприємств.

Бібліографічний список

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>.
3. Баранова І.В. Методические подходы к оценке инновационной активности и инновационного потенциала вуза [Електроний ресурс] / І.В. Баранова, М.В. Черепанова // ЖУРНАЛ «СИБИРСКАЯ ФИНАНСОВАЯ ШКОЛА». – Режим доступу: <http://journal.safbd.ru/ru/content/metodicheskie-podhody-k-ocenke-innovacionnoy-aktivnosti-i-innovacionnogo-potenciala-vuza>
4. Матковський С.О. Інноваційна активність підприємств Львова в 2010 році [Електроний ресурс] / С.О. Матковський // Головне управління статистики у Львівській області. – 2011. – № 59. – Режим доступу: http://stat.lviv.ua/ukr/si/press/2011/r040411_59.pdf.
5. Онисько С.М. Фінансова санація і банкрутство підприємств : підручник / С.М. Онисько. – Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПОФО Піча В.М., 2006. – 265 с.
6. Протопопова Н.А. Облік операцій з припинення діяльності підприємства та відновлення його платоспроможності / Н.А. Протопопова // Держава та регіони. – 2009. – № 5. – С. 132-137.
7. Реустов А.Ю. Анализ ресурсной, результатной и статистической компонент инновационной активности организации [Електроний ресурс] / А.Ю. Реустов // Инновации. Инвестиции. – 2011. – № 33. – Режим доступу: <http://uecs.ru/component/content/article/650>.
8. Степанов О. Проблемні питання визначення недійсним правочині боржника у процедурі неспроможності (банкрутства) / Степанов О. // Право України. – 2004. – № 12. – С. 44-47.
9. Тарасенко О.І. Оцінка інноваційної активності підприємства в системі стратегічного управління / І.О. Тарасенко, О.М. Королько, К.С. Белявська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №9 (99). – С. 133–141.

References

1. The Law of Ukraine "On Restoring Debtor Solvency Or Declaring a Debtor Bankrupt", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>. (access date May 15, 2016).
2. The Law of Ukraine "On innovation activity", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>. (access date May 15, 2016).
3. Baranova, I.V. and Cherepanova M.V. "Methodical approaches to the estimation of innovative activity and innovation potential of the university", *Zhurnal «sibirskaya finansovaya shkola»*, available at: <http://journal.safbd.ru/ru/content/metodicheskie-podhody-k-ocenke-innovacionnoy-aktivnosti-i-innovacionnogo-potenciala-vuza> (access date May 15, 2016).
4. Matkovskiy, S.O. (2011), "The innovative activity of enterprises in Lviv in 2010", *Holovne upravlinnia statystyky u Lvivskii oblasti*, no. 59, available at: http://stat.lviv.ua/ukr/si/press/2011/r040411_59.pdf. (access date May 15, 2016).
5. Onysko, S.M. (2006), *Finansova sanatsiia i bankrutstvo pidpriemstv* [Financial readjustment and bankruptcy of enterprises], textbook, «Mahnoliia plus»; vydavets SPOFO Picha V.M., Lviv, Ukraine, 265 p.
6. Protopopova, N.A. (2009), "Accounting for transactions with the termination of activity of enterprise and restoring its solvency", *Derzhava ta rehiony*, no. 5, pp. 132-137.
7. Reustov, A.Yu. (2011), "Analysis of Resource, Scoring and statistical component of the innovation activity of the organization", *Innovatsii. Investitsii*, no. 33: available at: www.uecs.ru/component/content/article/650. (access date May 15, 2016).
8. Stepanov, O. (2004), "Problematic issues of the definition of invalid powers of the debtor in insolvency procedures (bankruptcy)", *Pravo Ukrainy*, no. 12, pp. 44-47.
9. Tarasenko, I.O., Korolko, O.M. and Belavskaya, K.S. (2009), "Enterprise innovative activity evaluation in the system of strategic management", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (99), pp. 133–141.

Кореньюк Л.В. ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПОЛЯ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

Мета. Метою даного дослідження у форматі наукової статті є дослідити та визначити особливості і формування сприятливого інноваційного поля з метою запобігання банкрутства.

Методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є фундаментальні

положення економічної теорії щодо інноваційного поля, наукові праці вчених, нормативні та законодавчі акти України з питань інноваційної діяльності та банкрутства підприємств. В процесі дослідження використані такі методи: абстрактно-логічний (для виявлення сутності інноваційного поля), монографічний (при дослідженні особливостей впливу формування інноваційного поля на зниження рівня банкрутства підприємств), системний (для розгляду досліджуваної проблеми у системній взаємодії).

Результати. Встановлено, що в сучасних умовах нестабільності економічного середовища в країні має місце погіршення фінансово-економічного стану підприємств. Визначено факт впливу формування сприятливого інноваційного поля на поліпшення фінансового стану підприємств та зниження рівня їх банкрутства. Обґрунтовано, що одним з ефективних методів запобігання та уникнення банкрутства є формування сприятливого інноваційного поля для запровадження внутрішніх та закордонних інновацій. Виявлено, що активізація інноваційної діяльності на мікроекономічній рівні досить тісно пов'язана із залученням матеріальних та фінансових ресурсів.

Наукова новизна полягає у визначенні теоретичних положень та виробленні концептуального підходу щодо особливостей формування сприятливого інноваційного поля з метою запобігання, а то і уникнення банкрутства.

Практична значущість. Отримані результати авторського дослідження є базовим підґрунтям для вирішення практичних проблем щодо формування сприятливого інноваційного поля як чинника зниження імовірності та запобігання банкрутства.

Ключові слова: інноваційне поле, банкрутство, підприємство, криза, прибуток

Koreniuk L.V. FORMATION OF FAVORABLE INNOVATIVE FIELD AS A FACTOR OF PREVENTING BANKRUPTCY

Purpose. The aim of this study in the format of the scientific article is to explore and define the features and create a favorable innovative field in order to avoid bankruptcy.

Methodology of research. Fundamental provisions of economic theory on innovative field, scientific works of scientists, regulatory and legislative acts of Ukraine concerning innovative activity and bankruptcy of enterprises are the theoretical and methodological basis of research.

The following methods were used during the study: abstract and logical (to identify the essence of innovative field), monographic (in the study of the peculiarities of influence for formation of innovative field on the reduction of bankruptcy of enterprises), system (for review of the studied problem in system interaction).

Findings. It was established that in present conditions of unstable economic environment in the country there is deterioration in financial and economic state of enterprises. The fact of influence on the formation of a favorable innovative field on improving financial condition of enterprises and reducing the level of their bankruptcy has been determined. It has been substantiated that one of the effective methods of prevention and avoiding bankruptcy is a favorable field for the introduction of innovative domestic and international innovations. It has been revealed that activation of innovation activity at the microeconomic level is closely linked with the involvement of material and financial resources.

Originality. The scientific novelty is to determine the theoretical positions and develop a conceptual approach to creating favorable features innovative fields in order to prevent or even avoid bankruptcy.

Practical value. The obtained results of the author's research are the basic foundation for solving practical problems on creating a favorable innovation field as a factor of reducing the probability and prevent bankruptcy.

Key words: innovative field, bankruptcy, enterprise, crisis, income.

Коренюк Л.В. ФОРМИРОВАНИЕ БЛАГОПРИЯТНОГО ИННОВАЦИОННОГО ПОЛЯ КАК ФАКТОР ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ БАНКРОТСТВА

Цель. Целью данного исследования в формате научной статьи является исследовать и определить особенности и формирование благоприятного инновационного поля с целью предотвращения банкротства.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой исследования являются фундаментальные положения экономической теории относительно инновационного поля, научные труды ученых, нормативные и законодательные акты Украины по вопросам инновационной деятельности и банкротства предприятий. Были использованы следующие методы: абстрактно-логический (для выявления сущности инновационного поля), монографический (при исследовании особенностей влияния формирования инновационного поля на снижение уровня банкротства предприятий), системный (для рассмотрения исследуемой проблемы в системном взаимодействии).

Результаты. Установлено, что в современных условиях нестабильности экономической среды в стране имеет место ухудшение финансово-экономического состояния предприятий. Определено факт влияния формирования благоприятного инновационного поля на улучшение финансового состояния предприятий и снижение уровня их банкротства. Обосновано, что одним из эффективных методов предотвращения и избежания банкротства является формирование благоприятного инновационного поля для введения внутренних и иностранных инноваций. Выведено, что активизация инновационной деятельности на микроэкономическом уровне достаточно тесно связана с привлечением материальных и финансовых ресурсов.

Научная новизна заключается в определении теоретических положений и выработки концептуального подхода относительно особенностей формирования благоприятного инновационного поля с целью предотвращения, а то и во избежание банкротства.

Практическая значимость. Полученные результаты авторского исследования являются базовым основанием для решения практических проблем по формированию благоприятного инновационного поля как фактора снижения вероятности и предотвращению банкротства.

Ключевые слова: инновационное поле, банкрутство, предприятие, кризис, прибыль.